

دین و زندگی (۱)

* با توجه به آیات و احادیث به سؤالات زیر پاسخ دهید.

منظور از عبارت «ما خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» در آیه ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ مَا خَلَقْنَاهُمَا

إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ چه می‌باشد؟ (۵/۰ نمره)

هدف‌دار بودن خلقت (۵/۰) (درس ۱ - صفحه ۳)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

ترجمه بخش به بخش آیه:

و ما خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ	و ما بینهما لاعبین	ما خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ
و ما نیافریدیم آسمان‌ها و زمین را	و آنچه میان آن‌هاست به بازیچه	آن‌ها را خلق نکردیم جز به حق

حق‌بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین به معنای هدف‌دار بودن خلقت آن‌هاست.

درس‌Box

تعریف: در پس خلقت تک‌تک موجودات این جهان هدفی وجود دارد، گرچه ما نتوانیم به هدف خلقت هر کدام از آن‌ها پی ببریم.

علت: خالق حکیم و قدرتمند این جهان، منزّه از بیهوده‌کاری است و بر اساس حق عمل می‌کند نه باطل.

اصل هدفمندی جهان آیات ۳۸ و ۳۹ سوره دخان: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾

ترجمه آیه ۱۹۱ سوره آل عمران: «و [خردمندان] در آفرینش آسمان‌ها و زمین فکر می‌کنند و می‌گویند: پروردگارا این‌ها را بیهوده نیافریده‌ای تو از بیهوده‌کاری منزّه‌ای، ما را از عذاب آتش دوزخ در امان بدار»

۲

ترجمه آیه «پروردگارا! ما ندای آن منادی را شنیدیم که مردم را به ایمان فرامی خواند و می گفت: به پروردگارتان ایمان بیاورید. ما نیز ایمان آوردیم پس پروردگارا گناهانمان را ببخش و بدی هایمان را ببوشان و در زمره نیکان بمیران.» به کدام یک از سرمایه های الهی اشاره دارد؟ (۵/۰ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

گرایش به خیر و نیکی و بیزاری از بدی و زشتی (۵/۰) (درس ۱ و ۲ - صفحه ۳ و ۱۵)

یکی از سرمایه های درونی انسان این است که خدای متعال، شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن و شناخت بدی و زشتی و بیزاری از آن را در وجود ما قرار داده است، تا به خیر و نیکی روآوریم و از گناه و زشتی بپرهیزیم. به همین دلیل براساس آیه ۱۹۳ سوره آل عمران، افراد خردمند پس از آن که با ندای منادی گر ایمان، ایمان می آورند، این گونه دعا می کنند «پس پروردگارا گناهانمان را ببخش و بدی هایمان را ببوشان و در زمره نیکان بمیران.»

نکته

در درس دوم که مربوط به سرمایه های الهی است، آیه ای درباره سرمایه «گرایش به خیر و نیکی و بیزاری از بدی و زشتی» گفته نشده است. اما کتاب درسی خواسته است که آیه مربوط به این سرمایه را در درس ۱ پیدا کنید. به همین دلیل ترجمه آیه مذکور در صورت این سؤال به سرمایه گرایش به خیر و نیکی و بیزاری از بدی اشاره دارد.

ترجمه آیه «آیا انسان می‌پندارد که استخوان‌های پوسیده‌اش را گرد نمی‌آوریم. حق این است که ما قادریم که سرانگشت‌های او را هم فراهم کنیم.» به کدام یک از دلایل امکان معاد اشاره دارد؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

تکیه بر قدرت خداوند (۵/۵) (درس ۴ - صفحه ۳۴ و ۳۶)

یکی از روش‌های قرآن برای اثبات امکان معاد، توجه دادن مردم به قدرت بی‌پایان خداوند می‌باشد تا آنان فکر نکنند که اگر کاری از آنان ساخته نیست، خداوند هم قادر به انجام آن نمی‌باشد. یکی از این کارها آفرینش مجدد انسان‌ها حتی با رعایت جزئیاتی مانند اثر انگشت آنان است. آیات ۳ و ۴ قیامت در این باره می‌فرماید: «آیا انسان می‌پندارد که استخوان‌های پوسیده‌اش را گرد نمی‌آوریم حق این است که ما قادریم که سرانگشت‌های او را هم فراهم آوریم.»

درسی Box

۱- آفرینش نخستین انسان و جهان: «بگو همان که نخستین بار او را پدید آورد ... آیا کسی که آسمان‌ها و زمین را آفریده قادر به خلق مانند آن‌ها نیست؟ در حالی که او آفرینشگر داناست.»	۱- امکان معاد	آیات مربوط به دلایل اثبات معاد
۲- تکیه بر قدرت خداوند: «حق این است که ما قادریم که سرانگشت‌های او را هم فراهم آوریم.»		
۱- معاد لازمه حکمت الهی: «و ما آسمان و زمین و آنچه را که بین آن دو است، بیهوده نیافریده‌ایم ...»	۲- ضرورت معاد	
۲- معاد لازمه عدل الهی: «آیا قرار می‌دهیم مؤمنان را که عمل صالح کرده‌اند همانند کسانی که در زمین فساد کرده‌اند؟ ...»		

قرآن کریم از زبان چه کسی می‌فرماید: «کاش کارم به پایان می‌رسید. مال و ثروتم به دادم نرسید و قدرتم از

۴

دستم رفت»؟ (۵/۵ نمره)

کسی که کارنامه‌اش را به دست چپش می‌دهند. (نوشتن مواردی همچون گناهکاران و دوزخیان نیز صحیح است).

راهنمای تصحیح

(۵/۵) (درس ۶ - صفحه ۵۴)

قرآن کریم در آیات ۲۵ تا ۲۹ سوره حاقه می‌فرماید: «اما کسی که کارنامه‌اش را می‌دهند به دست چپش، می‌گوید کاش کارنامه‌ام داده نمی‌شد و نمی‌دانستم حساب و کتابم چیست کاش کارم به پایان می‌رسید. مال و ثروتم به دادم نرسید و قدرتم از دستم رفت.»

پاسخ خیلی تشریحی ✓

این فرمایش امام حسین (ع) که «من مرگ را جز سعادت و زندگی با ظالمان را جز ننگ و خواری نمی‌بینم.» به

۵

کدام یک از آثار اعتقاد به آخرت اشاره دارد؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

نهراسیدن از مرگ (۵/۵) (درس ۳ - صفحه ۲۶)

یکی از آثار اعتقاد به آخرت نهراسیدن از مرگ است. این عامل سبب می‌شود که دفاع از حق و مظلوم و فداکاری در راه خدا برای آنان آسان‌تر شود و شجاعتشان به مرحله‌ای عالی برسد و آن‌گاه که حیات این دنیا چیزی جز ننگ و ذلت نباشد، و فداکاری در راه خدا ضرورت پیدا کند، آنان به استقبال شهادت بروند و با شهادت خود راه آزادی انسان‌ها را هموار کنند؛ از این‌رو، آن‌گاه که امام حسین (ع) در دوراهی ذلت و شهادت قرار گرفت، شهادت را برگزید و فرمود: «من مرگ را جز سعادت و زندگی با ظالمان را جز ننگ و خواری نمی‌بینم.»

درس Box

(۱) باز شدن پنجره جاودانگی		آثار اعتقاد به مرگ به عنوان
آسان‌تر شدن دفاع از حق و مظلوم		معبری برای ورود به حیات
رسیدن شجاعت به مرحله‌ای عالی آن		جدید

(۳) گذرگاه دیدن دنیا

براساس سخنان رسول خدا (ص)، مجازات کسی که سنت زشتی را میان مردم مرسوم کند، چگونه محاسبه

می‌شود؟ (۵/۰ نمره)

۶

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

تا وقتی که مردمی بدان عمل کنند، گناه آن را به حساب او نیز می‌گذارند، (۲۵/۰) بدون این که از گناه عامل آن، کم کنند. (۲۵/۰) (درس ۵ - صفحه ۴۶)

پرونده بسیاری از اعمال حتی پس از مرگ ما نیز باز می‌ماند که به آن آثار متأخر می‌گویند. به عنوان مثال، کسی که راه و رسم نادرست و مخالف فرمان الهی را از خود بر جای می‌گذارد، تا وقتی آثار این راه و رسم غلط در جامعه باقی است، گناه در دفتر اعمال وی ثبت می‌شود و روزه‌روز بر عذاب وی افزوده می‌شود. به همین جهت رسول خدا (ص) می‌فرمایند: «هر کس سنت و روش نیکی را در جامعه جاری سازد، تا وقتی که در دنیا مردمی به آن سنت عمل می‌کنند، ثواب آن اعمال را به حساب این شخص هم می‌گذارند، بدون اینکه از اجر انجام‌دهنده آن کم کنند و هر کس سنت زشتی را در بین مردم مرسوم کند، تا وقتی که مردمی بدان عمل کنند، گناه آن را به حساب او نیز می‌گذارند، بدون این که از گناه عامل آن، کم کنند.»

* درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

خداوند عادل است و وعده داده است که هر کسی را به آنچه استحقاق دارد در دنیا برساند. (۵/۵ نمره)

۷

راهنمای تصحیح

نادرست (۵/۵) (درس ۴ - صفحه ۳۸)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خداوند عادل است و وعده داده است که هر کسی را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نکند، اما زندگی در دنیا به گونه‌ای است که امکان تحقق این وعده را نمی‌دهد. بنابراین عبارت «در دنیا» در صورت سؤال سبب غلط شدن جمله شده است.

درسی Box

یکی از دلایل ضرورت معاد است.

تعریف: عدل خداوند نیکوکاران را با بدکاران برابر قرار نمی‌دهد.

وعده خدا: هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند.

الف) در دنیا همه به پاداش یا کیفر تمام اعمال

خود نمی‌رسند.

ب) این جهان ظرفیت جزا و پاداش کامل

انسان‌ها را ندارد.

علت عدم تحقق این وعده در دنیا

معاد لازمه عدل الهی

ترجمه آیه ۲۸ سوره ص: «آیا قرار می‌دهیم مؤمنان را که عمل صالح کرده‌اند همانند

کسانی که در زمین فساد کرده‌اند؟ یا باتقوایان را مانند فاجران می‌شماریم؟»

آدمیان پس از مرگ وارد قیامت می‌شوند و تا ابد در آن‌جا می‌مانند. (۵/۵ - نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

نادرست (۵/۵) (درس ۵ - صفحه ۴۴)

آدمیان پس از مرگ وارد برزخ می‌شوند و تا روز قیامت در آن می‌مانند. بنابراین انسان پس از مرگ وارد قیامت نمی‌شود. انسان‌ها در صورتی که نیکوکار باشند، از لذت‌های برزخ برخوردار و اگر بدکار و شقی باشند، از رنج‌ها و دردهای آن متألم می‌گردند.

۹

خداوند، عقل با این عظمت را به خاطر رسیدن به خوبی‌های بُعد روحی و لذت بردن از آن‌ها در اختیار ما قرار

داده است. (۵/۵ نمره)

درست (۵/۵) (درس ۲ - صفحه ۱۶)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

آن‌چه ما را از حیوان ممتاز می‌کند، همان بُعد روحی و انسانی ماست که معنای آزادی، عدالت، شجاعت و نظایر این‌ها را می‌فهمد. خدا، عقل با این عظمت را به خاطر رسیدن به چنین خوبی‌ها و لذت بردن از آن‌ها در اختیار ما قرار داده است.

* ارتباط هریک از مفاهیم زیر را کشف کنید.

مشخص کنید هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک

۱۰

مورد اضافی است.) (۱ نمره)

الف) تابیدن نور حقیقت از جانب خداوند	۱) مرگ اهل آسمان‌ها و زمین
ب) برچیده شدن بساط حیات	۲) برپاشدن دادگاه عدل الهی
ج) حضور در پیشگاه خداوند و آمادگی برای حسابرسی	۳) شنیده شدن صدایی مهیب
د) گذاشته شدن ترازوهای ویژه برای سنجش اعمال	۴) آشکار شدن تمام حقایق
	۵) زنده شدن همه انسان‌ها

راهنمای تصحیح

الف) ← ۴ (آشکار شدن تمام حقایق) (۰/۲۵)

ب) ← ۱ (مرگ اهل آسمان‌ها و زمین) (۰/۲۵)

ج) ← ۵ (زنده شدن همه انسان‌ها) (۰/۲۵)

د) ← ۲ (برپا شدن دادگاه عدل الهی) (۰/۲۵) (درس ۶ - صفحه ۵۲ و ۵۳)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

الف ← آشکار شدن تمام حقایق: در آن روز با تابیدن نور حقیقت از جانب خداوند، پرده‌ها کنار می‌رود و اسرار و حقایق عالم آشکار می‌شود و واقعیت همه چیز از جمله اعمال و رفتار و نیت انسان‌ها و نیز حوادث تلخ و شیرینی که در زمین اتفاق افتاده است، عیان می‌گردد.

ب ← مرگ اهل آسمان‌ها و زمین: همه اهل آسمان‌ها و زمین، جز آن‌ها که خداوند خواسته است، می‌میرند و بساط حیات انسان و دیگر موجودات در دنیا برچیده می‌شود.

ج ← زنده شدن همه انسان‌ها: بار دیگر بانگی سهمناک در عالم می‌پیچد و حیات مجدد انسان‌ها آغاز می‌شود. با این صدا، همه مردگان با قدرت خداوند دوباره زنده می‌شوند و در پیشگاه خداوند حاضر می‌گردند تا برای رسیدگی به حساب آماده شوند.

د ← برپا شدن دادگاه عدل الهی: با آماده شدن صحنه قیامت، رسیدگی به اعمال آغاز می‌شود و ترازوهای ویژه‌ای که اعمال را می‌سنجند و ترازوهای عدل نام دارند، گذاشته می‌شود. اعمال، افکار و نیت‌های انسان‌ها در ترازوی حق و عدل پروردگار سنجیده می‌شود و هر عملی حتی اگر به اندازه ذره‌ای ناچیز باشد، به حساب آن نیز رسیدگی خواهد شد.

* گزینه درست را انتخاب کنید.

برای انسانی که مرگ را معبری برای حیات جدید می‌داند، کدامیک از آثار این نگاه موجب می‌شود که او در برابر

۱۱

سختی‌های راه از تاب‌آوری بالاتری برخوردار باشد؟ (۵/۰ نمره)

الف) بازبودن پنجره جاودانگی به روی او

ب) نه‌راسیدن از مرگ

ج) راه و گذرگاه دیدن دنیا

گزینه «ج» (۵/۰) (درس ۳ - صفحه ۲۶ و ۲۷)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

یکی از آثار اعتقاد به آخرت و مرگ را معبری برای رسیدن به آن دانستن، راه و گذرگاه دیدن دنیا است، نه منزلگاه و محل اقامت. معتقدان حقیقی به آخرت، با این نگاه به دنیا، رفتارشان مانند رفتار انسانی است که مثلاً قصد رفتن و مهاجرت کردن به مشهد را دارد و می‌خواهد در این شهر اقامت کند. البته ناچار است مسیر راه تا مشهد را هم بپیماید. چنین انسانی سرگرم مسیر نمی‌شود، بیش از حد برای آن هزینه نمی‌کند و عمر و زمان خود را صرف اموری که هیچ فایده‌ای برای آینده او ندارد، نمی‌نماید. به عبارت دیگر: فریب مسیر را نمی‌خورد و جای سرمنزل و مقصد قرارش نمی‌دهد. این کاهش دلبستگی به مسیر موجب می‌شود در برابر سختی‌های راه از تاب‌آوری بالاتری برخوردار شود.

۱۲

درباره اهداف فرعی و اصلی کدام گزینه درست است؟ (۵/۰ نمره)

- الف) اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیوی نمی‌شوند.
ب) اگر هدف‌های دنیوی اصل قرار گیرند، مانع رسیدن به هدف‌های اخروی نمی‌شوند.
ج) اگر کسی هدف‌های دنیوی را اصل قرار دهد، حتی به مقداری از آن هم نمی‌رسد.

گزینه «الف» (۵/۰) (درس ۱ - صفحه ۷)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

اصل قرارگرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیوی نمی‌شوند. (درست بودن گزینه «الف») اما بالعکس اگر هدف‌های دنیوی اصل قرار گیرند، مانع رسیدن به هدف‌های اخروی می‌شوند (نادرست بودن گزینه «ب»). هم‌چنین اگر کسی این هدف‌ها (هدف‌های دنیوی) را به عنوان هدف اصلی برگزیند، ممکن است به مقداری از آن برسد. (نادرست بودن گزینه «ج»)

نکته

برنامه‌ریزی انسان باید دربرگیرنده اهداف اخروی و اهداف دنیوی باشد، به‌گونه‌ای که اهداف اخروی اصل قرار گیرند و هدف‌های دنیوی فرع و تابع آن‌ها باشد.

چرا اعمال پیامبران و امامان معیار و میزان سنجش اعمال قرار می‌گیرد؟ (۵/۷ نمره)

- الف) آن‌ها ظاهر و باطن اعمال انسان را در دنیا دیده‌اند.
 ب) اعمال آنان عین آن چیزی است که خدا به آن دستور داده است.
 ج) آن‌ها از هر خطایی مصون و محفوظ‌اند و بهترین گواهان قیامت می‌باشند.

راهنمای تصحیح «ج» (۵/۷) (درس ۶ - صفحه ۵۳)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

سومین حادثه مرحله دوم قیامت «برپا شدن دادگاه عدل الهی» است. در این حادثه اعمال انسان سنجیده و رسیدگی می‌شود. اعمال پیامبران و امامان معیار و میزان سنجش اعمال دیگران قرار می‌گیرد. زیرا اعمال آنان عین چیزی است که خدا به آن دستور داده است؛ از این رو هرچه عمل انسان‌ها به راه و روش آنان نزدیک‌تر باشد، ارزش بیشتری خواهد داشت.

نکته

دو مورد زیر بسیار به هم شباهت دارند:

علت معیار سنجش بودن اعمال پیامبران و امامان ← اعمال آنان عین آن چیزی است که خدا به آن دستور داده است.
 علت این که پیامبران و امامان بهترین گواهان قیامت هستند ← ۱- ظاهر و باطن اعمال انسان‌ها را دیده‌اند.
 ۲- از هر خطایی مصون و محفوظ‌اند.

* اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

توقی: (۵/۰ نمره) **۱۴**

راهنمای تصحیح « پس از مرگ، فرشتگان حقیقت وجود انسان را که همان روح اوست، (۵/۲۵) به طور تمام و کمال دریافت

می‌نمایند. (۵/۲۵) (درس ۵ - صفحه ۴۴)

نکته توقی بیانگر وجود حیات از ویژگی‌های عالم برزخ است.

۱۵ نفخ صور: (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح >> در روز قیامت صدایی مهیب و سهمگین آسمان‌ها و زمین را فرا می‌گیرد و این اتفاق چنان ناگهانی رخ می‌دهد که

همه را غافلگیر می‌کند. (۵/۵) (درس ۶ - صفحه ۵۲)

نکته > نفخ صور در مرحله اول قیامت سبب مرگ اهل آسمان‌ها و زمین می‌شود و در مرحله دوم قیامت سبب آغاز حیات مجدد انسان‌ها می‌شود.

۱۶ نفس لَوّامه: (۵/۰ نمره)

راهنمای تصحیح عاملی در وجود انسان هست که در مقابل گناه و زشتی واکنش نشان می‌دهد (۲۵/۰) و اگر انسان به گناه آلوده شود، خود را سرزنش و ملامت می‌کند و در اندیشه جبران آن برمی‌آید. (۲۵/۰) (درس ۲ - صفحه ۱۵)

نکته نام‌های دیگر نفس لَوّامه، «نفس سرزنشگر» و «وجدان» می‌باشد. به همین دلیل این جمله کتاب درسی که «وجدان است که با محکمه‌اش، ما را از راحت‌طلبی‌های حیوانی باز می‌دارد.» نیز به نفس لَوّامه اشاره دارد.

* به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

۱۷ چه احساسی در افراد منکر زندگی پس از مرگ، سبب می‌شود تا گروهی از آنان مرتکب کارهایی شوند که به

ضرر آخرت آنان است؟ (۵/۰ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

احساس آزادی و رهایی از هر قید و محدودیت اخلاقی و انسانی (۵/۰) (درس ۳ - صفحه ۳۰)

پیامد نگاه «پایان‌پذیری زندگی انسان با مرگ (انکار آخرت)» برای برخی از افراد احساس آزادی و رهایی از هر قید و محدودیت اخلاقی و انسانی است. این دسته از افراد که حس می‌کنند در برابر خدا مسئول نیستند و هیچ نظارتی بر کار آنان نیست، انجام هر عملی را که برای آن‌ها لذت‌بخش باشد، برای خود مباح دانسته و به آن عمل مبادرت می‌ورزند. هم‌چنین گروهی از کسانی که به لحاظ فکری و استدلالی، آخرت را قبول دارند اما این قبول ذهنی به ایمان و باور قلبی آن‌ها تبدیل نشده است. این افراد نیز در بسیاری از موارد متناسب با این نگاه و فکر خود عمل نمی‌کنند و مرتکب کارهایی می‌شوند که به ضرر آخرت آن‌ها می‌باشد.

نکته

همان‌گونه که در کتاب درسی و در پاسخ تشریحی آمده است، صریحاً گفته شده که افرادی که احساس آزادی و رهایی از هر قید و مسئولیت می‌کنند، کارهایی می‌کنند که به ضرر آخرت آن‌هاست. اما از آنجایی که کتاب درسی، افرادی که فقط آخرت را به صورت ذهنی قبول کرده‌اند، به این گروه تشبیه کرده و تعبیر «مرتکب کارهایی می‌شوند که به ضرر آخرت آن‌هاست» را برای آن‌ها کار برده، بنابراین می‌توان این تعبیر را برای گروه سوم منکرین آخرت نیز به کار برد.

توجه به کدام قانون عقلی باعث می‌شود تا برای اثبات معاد به دلیلی جز خبر پیامبران نیاز نداشته باشیم؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

دفع خطر احتمالی لازم است. (۵/۵) (درس ۴ - صفحه ۳۵)

پیامبران که درستکارترین و راستگوترین مردمان در طول تاریخ بوده‌اند، با قاطعیت کامل از وقوع معاد خبر آورده و نسبت به آن هشدار داده‌اند. با این حال، اگر به فرض، در اثبات معاد، هیچ دلیلی جز همین خبر پیامبران نداشته باشیم، تکلیف ما در برابر این خبر چیست؟ ما که برای فرار از خطرهای کوچک احتمالی، به دلیل قاعده عقلی «دفع خطر احتمالی، لازم است.» سخن هر کسی حتی شخص دیوانه یا دروغگو را می‌پذیریم، چگونه می‌توانیم وقتی که پای سعادت یا شقاوت ابدی ما در میان است، با بی‌توجهی از کنار این خبر بگذریم؟

نکته

دستۀ اول: دلایلی هستند که «امکان» معاد را ثابت می‌کنند و آن را امری ممکن و شدنی نشان می‌دهند. دستۀ دوم: دلایلی هستند که «ضرورت» معاد را به اثبات می‌رسانند و تحقق آن را لازم می‌دانند.	}	دلایل قرآن کریم برای اثبات معاد

خداوند متعال چه وعده‌ای به نیکوکاران درباره محاسبه پاداش اعمالشان داده است؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

ده برابر بیشتر از عمل نیکی که انجام داده‌اند، به ایشان پاداش بدهد. (۵/۵) (درس ۶ - صفحه ۵۵)
در کارنامه انسان، اصولاً پاداش‌ها و مجازات‌ها، همان عمل خود انسان هستند که در آخرت به صورت پاداش یا مجازات درآمده‌اند، نه چیزی خارج از آن. بنابراین، به اندازه سر سوزنی به کسی ظلم نمی‌شود. البته خداوند به نیکوکاران وعده داده که ده برابر بیشتر از عمل نیکی که انجام داده‌اند، به ایشان پاداش بدهد که این به خاطر لطف و مهربانی خدا به بندگان است.

تفاوت دیگر نیکوکاران با بدکاران این است که نامه عمل نیکوکاران را به دست راستشان و نامه بدکاران را به دست چپشان می‌دهند.

نکته

۲۰ کدام مانع انسان، او را وسوسه و سرگرم لذت‌های دنیایی می‌کند؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

شیطان (۵/۵) (درس ۲ - صفحه ۱۹)

شیطان سوگند یاد کرده که فرزندان آدم را فریب دهد و از رسیدن به آرمان‌های انسانی و اهداف برتر زندگی باز دارد و سرگرم همین لذت‌های دنیایی کند. کاری که او با ما می‌کند، وسوسه کردن است. او راهی جز همین وسوسه کردن ندارد.

نکته

نفس اماره به بدی ← می‌خواهد با هر روشی که شده، درست یا نادرست، خود را به لذت‌های حیوانی برساند.
شیطان ← سوگند یاد کرده که انسان را سرگرم همین لذت‌های دنیوی کند.

درس Box

(۱) توجهش صرفاً به بعد بدنی و حیوانی است.	الف) نفس اماره به بدی (مانع درونی)	موانع رفتن به سوی خدا و کسب کمالات و خوبی‌ها
(۲) از انسان می‌خواهد با هر روشی که شده، درست یا نادرست، خود را به لذت‌های حیوانی برساند.		
(۳) نفسی است که بسیار به بدی فرامی‌خواند.		
(۴) حدیث حضرت علی (ع): «دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون تو است.»		
(۱) مانعی است که خود را برتر از آدمیان می‌پندارد.	ب) شیطان (مانع بیرونی)	
(۲) سوگند یاد کرده که فرزندان آدم را فریب دهد.		
(۳) از رسیدن به آرمان‌های انسانی و اهداف برتر زندگی باز می‌دارد.		
(۴) کار او وسوسه کردن ما می‌باشد و راهی جز همین وسوسه کردن ندارد.		

۲۱ اختلاف در هدف‌ها ریشه در چه دارد؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

پاسخ خیلی تشریحی ✓

نوع نگاه و اندیشه انسان‌ها (۵/۵) (درس ۱ - صفحه ۵)

اختلاف در انتخاب‌ها، ریشه در اختلاف در بینش‌ها و نگرش‌های انسان‌ها دارد. هر کسی با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدفی می‌رود و راهی را انتخاب می‌کند. پس اختلاف در هدف‌ها، ریشه در نوع نگاه و اندیشه انسان‌ها دارد. تفاوت نگاه آن‌ها به جهان، انسان و خود سبب انتخاب‌های متنوع و گوناگون آن‌ها می‌شود و راه آن‌ها را از یکدیگر متفاوت می‌سازد.

په‌جور دیگه ➡ ثمره اختلاف در بینش‌ها و نگرش‌ها چیست؟

پاسخ: اختلاف در انتخاب هدف‌ها

۲۲ از نظر کسانی که زندگی پس از مرگ را قبول ندارند، تنها چیزی که از انسان پس از پوسیده شدن

استخوان‌هایش باقی می‌ماند، چیست؟ (۵/۰ نمره)

راهنمای تصحیح فقط تا مدتی خاطره‌ای از انسان در اذهان خویشان یا همشهریان و برخی دیگر از انسان‌ها، به نیکی و یا به بدی،

وجود دارد. (۵/۰) (درس ۳ - صفحه ۲۹)

آیات مربوط به آفرینش نخستین انسان، چه استدلالی در مورد اثبات امکان معاد دارند؟ (۵/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

همان گونه که خداوند قادر است انسان را در آغاز خلق کند، می تواند بار دیگر نیز او را زنده کند. (۵/۵)

(درس ۴ - صفحه ۳۶)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

یکی از دلایل اثبات امکان معاد، «آفرینش نخستین انسان و جهان» است. بر این اساس در برخی آیات قرآن، خداوند توجه منکران معاد را به پیدایش نخستین انسان جلب می کند و توانایی خود در آفرینش وی را تذکر می دهد. در این آیات بیان می شود که همان گونه که خداوند قادر است انسان را در آغاز خلق کند، می تواند بار دیگر نیز او را زنده کند.

* با توجه به متن زیر به سؤالات پاسخ دهید.

آرمان، مصطفی و مهدی همکلاسی همدیگر در پایه دهم انسانی هستند. یک روز در کلاس دین و زندگی معلم برخی از آیات سوره مؤمنون را در کلاس تلاوت می‌کند که در قسمتی از آن آمده است «حتی إذا جاء أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحاً فِيمَا تَرَكْتُ: آن‌گاه که مرگ یکی از آن‌ها فرارسد، می‌گوید: پروردگارا مرا بازگردانید، باشد که عمل صالح انجام دهم. آن‌چه را در گذشته ترک کرده‌ام.» پس از کلاس، آرمان از مصطفی و علی می‌پرسد که به نظر شما افراد بدکار پس از مرگ برای انجام ندادن کدام کارهای نیک بیشتر حسرت می‌خورند؟ مصطفی پاسخ می‌دهد که مشخص است: نماز و روزه از مهم‌ترین عبادت‌ها هستند. علی می‌گوید به نظر من کارهایی که انسان می‌تواند یک بار آن را انجام دهد و حتی پس از مرگش هر روز به ثواب‌های او اضافه می‌شود.

الف) ظرف تحقق آیه ذکر شده در متن، کدام عالم است؟ (۵/۰ نمره)

ب) در کدام قسمت از متن به آثار ماتقدم اشاره شده است؟ (۵/۰ نمره)

راهنمای تصحیح

الف) عالم برزخ (۵/۰)

ب) نماز و روزه از مهم‌ترین عبادت‌ها هستند. (۵/۰) (درس ۵ - صفحه ۴۳ و ۴۵)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

الف) انسان‌ها پس از مرگ وارد عالم برزخ می‌شوند. بنابراین آیه شریفه «آن‌گاه که مرگ یکی از آن‌ها فرارسد ...» به عالم برزخ اشاره دارد.

ب) دامنه برخی از اعمال، محدود به دوران زندگی انسان است و با مرگ، پرونده این اعمال بسته می‌شود که به آن آثار ماتقدم می‌گویند. اعمالی مانند نماز و روزه از این قسم هستند.

قسمتی از متن که «علی می‌گوید به نظر من کارهایی که انسان می‌تواند یک بار آن را انجام دهد و حتی پس از مرگش هر روز به ثواب‌های او اضافه می‌شود.» بیانگر آثار ماتأخر است که پرونده آن حتی پس از مرگ و در عالم برزخ باز می‌ماند.

۲۵ علت شعور و آگاهی انسان در عالم برزخ چیست؟ (۵/۰ نمره)

راهنمای تصحیح: عامل شعور و آگاهی انسان در دنیا روح وی است (۵/۰) و روح در برزخ، به حیات خود ادامه می‌دهد. (۵/۰)

(درس ۵ - صفحه ۴۴)

درس‌Box

علت: حیات روح در عالم برزخ

وجود شعور و آگاهی در عالم برزخ

نشانه‌ها

گفت‌وگوی فرشتگان با انسان

بدکاران در برزخ: ما در سرزمین خود مستضعف بودیم

فرشتگان: مگر زمین خدا وسیع نبود که مهاجرت کنید؟

سخن گفتن پیامبر (ص) با کشته‌شدگان جنگ بدر: «آنچه پروردگارمان به ما وعده داده بود حق یافتیم؛ آیا شما نیز آن‌چه پروردگارتان وعده داده بود، حق یافتید؟»

تلقین میت به هنگام دفن

* به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید.

۲۶ چه ارتباطی میان بی‌نهایت‌طلبی انسان و اعتقاد به پایان‌پذیری زندگی انسان با مرگ وجود دارد؟ (۱/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

از مهم‌ترین پیامدهای نگاهی که زندگی پس از مرگ را انکار می‌کند، آن هم برای انسانی که در درون خود بی‌نهایت‌طلبی را حس می‌کند و میل به جاودانگی در او قوی است، هراس از مرگ و ترس از فنا و نیستی است. (۰/۵) به همین جهت این‌گونه افراد می‌کوشند دربارهٔ مرگ فکر نکنند و یاد این حادثهٔ عظیم را از خاطرهٔ خود ببرند. (۰/۵) اینان به هر کسی هم که دربارهٔ مرگ صحبت کند و سبب شود که یاد مرگ برایشان زنده شود، اعتراض می‌کنند و می‌کوشند که از این قبیل صحبت‌ها دور بمانند. (۰/۵) (درس ۳ - صفحه ۲۹)

درس‌Box

(۱) هراس از مرگ و ترس از خفا و نیستی ← بی‌نهایت‌طلبی انسان و میل او به جاودانگی (۲) بی‌ارزش دیدن دنیا و از دست دادن شادابی ← کناره‌گیری از جمع و دچار شدن به بیماری‌های روحی و روی آوردن به تسکین‌های موقتی و زودگذر (۳) احساس آزادی و رهایی از هر قید و محدودیت اخلاقی و انسانی	}	آثار نگاه پایان‌پذیری زندگی انسان با مرگ

«معاد لازمه حکمت الهی» از دلایل ضرورت معاد را توضیح دهید. (۱/۵ نمره)

۲۷

راهنمای تصحیح

خداوند حکیم است و لازمه حکمت خدا این است که هیچ کاری از کارهای او بیهوده و عبث نباشد. (۱/۲۵) اگر خداوند تمایلات و گرایش‌هایی را در درون مخلوقات، از جمله انسان قرار داده، امکانات پاسخگویی به آن تمایلات و نیازها را نیز در عالم خارج قرار داده است. (۱/۲۵) حال اگر به وجود آدمی توجه کنیم، می‌بینیم که خداوند انسان را به گونه‌ای آفریده که گرایش به بقا و جاودانگی دارد و از نابودی گریزان است. همچنین هر انسانی خواستار همه کمالات و زیبایی‌هاست و این خواستن هیچ حدی ندارد (۱/۵) اما دنیا و عمر محدود انسان‌ها پاسخگوی این گونه خواسته‌ها نیست؛ بنابراین باید جای دیگری (آخرت) باشد که انسان به خواسته‌هایش برسد.

(۱/۵) (درس ۴ - صفحه ۳۷ و ۳۸)

۲۸

خداوند برای رسیدن انسان به جایگاه خود در هستی، علاوه بر سرمایه‌های درونی چه موهبتی به او عطا کرده

است؟ (۱ نمره)

راهنمای تصحیح

علاوه بر سرمایه‌های بزرگ که خداوند در درون انسان قرار داده، انسان را تنها نگذاشته (۰/۲۵) و راهنمایان الهی

(۰/۲۵) را همراه با کتاب راهنما (۰/۲۵) برای او فرستاده و راه کسب سعادت را به وی نشان داده است. (۰/۲۵)

(درس ۲ - صفحه ۱۶)

ضربالمثل «چون که صد آمد نود هم پیش ماست» برای چه حقیقتی به کار می‌رود و کدام نکته را برای انتخاب

هدف بیان می‌کند؟ (۱ نمره)

راهنمای تصحیح

این مصرع را به صورت یک ضربالمثل برای حقیقتی استفاده می‌کنند که در دل خود چند حقیقت را با هم داشته باشد و دربردارنده مجموعه آن‌ها باشد. (۵/۰) برخی هدف‌ها در زندگی انسان این‌گونه‌اند؛ یعنی به تنهایی دربردارنده هدف‌های دیگر نیز هستند و رسیدن به آن‌ها برابر با رسیدن به اهداف زیرمجموعه نیز است. حال، به میزانی که این‌گونه هدف‌ها کامل‌تر و جامع‌تر باشند، هدف‌های بیشتری را در درون خود جای می‌دهند. (۵/۰) (پنانه در قسمت دوم رابطه میان انتقاب فدا به عنوان مقصود اصلی زندگی و دنیای سرافراز و عزتمند و آفریت شادی‌بخش بیان شود، صبیح است.) (درس ۱ - صفحه ۹)

نکته

معمولاً آدم‌های زیرک و هوشمند، به سراغ هدف‌های کامل و جامع می‌روند تا به قول معروف «با یک تیر چند نشان بزنند.»

۳۰ نحوه شهادت اعضای بدن انسان در روز قیامت را شرح دهید. (۱/۵ نمره)

راهنمای تصحیح

بدکاران در روز قیامت سوگند دروغ می‌خورند تا شاید خود را از مهلکه نجات دهند. (۰/۲۵) در این حال، خداوند به دهان آن‌ها مهر خاموشی می‌زند. (۰/۲۵) و اعضا و جوارح آنان به اذن خداوند شروع به سخن گفتن می‌کنند و علیه صاحب خود شهادت می‌دهند. (۰/۲۵) بدکاران از مشاهده گواهی اعضای خویش به شگفت می‌آیند. (۰/۲۵) و خطاب به اعضای بدن خود با لحنی اعتراضی می‌گویند که چرا علیه ما شهادت می‌دهید؟ (۰/۲۵) اعضای بدن آن‌ها می‌گویند: ما را خدایی به سخن آورد که هر چیزی را به سخن می‌آورد. (۰/۲۵) (درس ۶ - صفحه ۵۳)